

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinto uutisoituna – diskurssit Helsingin Sanomissa 2006–2010

Maija Kolstela¹, Kaija Saranto², Sirpa Kuusisto-Niemi²

¹ Hengityслиitto ry, ² Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos, Itä-Suomen yliopisto, Kuopio, Finland

Maija Kolstela, TtM, terveysasiantuntija, Hengityслиitto ry, Finland, FINLAND. Sähköposti: maija.kolstela@hengityслиitto.fi, maija.kolstela@gmail.com.

Tiivistelmä

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon ilmiön uutisointia Helsingin Sanomissa vuosina 2006-2010. Tavoitteena oli myös analysoida uutiskynnyksen ylittäneiden kirjoitusten sisältöä, teemoja ja puhetapoja sekä pohtia sitä, millaista yhteistä julkisuutta ne osaltaan synnyttävät ja ylläpitävät. Tutkimusaineistona oli 125 tutkimuksen aihealueen kirjoitusta lehden eri osioissa vuosina 2006-2010. Pääosa kirjoituksista käsitteli terveydenhuollon tietohallintoa; sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinto mainittiin yleensä nimenä terveydenhuollon ohessa, ja pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon uutisaiheita löytyi vain yksi.

Kirjoitusten aiheet olivat hyvin vaihtelevia. Eniten uutisoitiin terveydenhuollon sähköisistä potilastietojärjestelmistä, kansallisesta potilastietoarkistosta ja sähköisestä reseptistä, jotka mainittiin uutisoinnissa yhteensä 120 kertaa. Kirjoitukset sisälsivät viisi eri diskurssia eli puhetapaa: kehityskodiskurssi, muutosdiskurssi, laillisuusdiskurssi, talousdiskurssi ja viranomaisdiskurssi. Kaikki diskurssit olivat sisällöltään moniulotteisia, syviä ja laajoja ja sisälsivät vastuun näkökulman. Vastuu on tärkeä kysymys myös joukkoviestinnässä: mikä ylittää uutiskynnyksen, mitä kirjoitetaan ja miten kirjoitetaan. Ilmennyt kirjoitusten sirpaleisuus saattaa vaikeuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon uutisaiheiden ymmärrettävyyttä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastiedot ovat erityisen henkilökohtaisia ja luottamuksellisia, minkä vuoksi ei ole yhdentekevää, miten tietoja käsitellään. Merkityksetöntä ei ole sekään, mitä ja miten näiden tietojen käsittelystä ja tiedonhallinnasta uutisoidaan valtakunnallisessa sanomalehdessä.

Avainsanat: terveydenhuolto, sosiaali- ja terveydenhuolto (FinMeSH), tiedonhallinta, tietohallinto, joukkoviestintä, diskurssi, diskurssianalyysi (YSA)

Abstract

The purpose of this study was to examine what was being written and published 2006-2010 in a major Finnish newspaper Helsingin Sanomat concerning the Health and Human Services Informatics and what kind of discourses could possibly be found in those writings (the data of 125 newspaper articles) on the subject. Most writings were about Health Services Informatics and only one writing was published on Social Services Informatics. An additional aspect of interest was the presumption of - if any - how these discourses might be interpreted and conveyed to the public discourse and public opinion.

Five different discourses could be detected: faith in progress discourse, change discourse, legitimacy discourse, economic discourse and authority discourse. All detected discourses were extensive, multidimensional and profound as to their contents and included a question of responsibility or liability. The mass media responsibility in breaking news is an important aspect because the mass media are the eyes of the common people. The mass media are responsible for keeping tabs on important matters in our environment and society, for instance what is being written and published on the topic of Health and Human Services Informatics phenomenon.

Keywords: healthcare, social welfare, informatics, information management, mass media (MESH), discourse, discourse analysis

Johdanto

Tutkimuksen taustaa

Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiassa ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” todetaan ihmisten kokevan sosiaali- ja terveyspalvelut usein pirstaleisina ja järjestelmäkeskeisinä. Strategiassa mainitaan tarve sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisen tiedonhallinnan ohjausjärjestelmän vahvistamiseen. Tavoitteena on sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan kokonaisuus, jonka muodostavat kansalliset tietojärjestelmäpalvelut ja niihin tukeutuvat alueelliset ratkaisut [1].

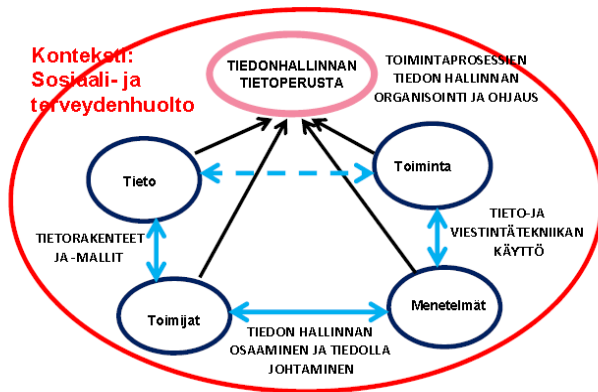
Tietotekniikan on väitetty vaikuttavan terveydenhuollon toimintatapoihin seuraavien vuosikymmenten aikana enemmän kuin esimerkiksi biolääketieteen innovaatiot. Terveydenhuollon tietojärjestelmien kehittämisen ongelmia ovat olleet hajautettu päätöksenteko, markkinausko, kehittämisen hajanaisuus ja rahoituksen kohdentamisen valinnat, jotka ovat vaikuttaneet kielteisesti kehittämiseen [2]. Sosiaalihuollon tietoteknologian tilaa Sosiaalihuollon tietoteknologiahankkeen (Tikesos) syntyvaiheessa 2005 kuvasivat kirjavat asiakastietojärjestelmät, laitekannan ja osaamisen heikkous, suurten kuntien ja järjestöjen omat järjestelmät ja kehittämishankkeet, yhteisten määrittelyjen puuttuminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä hankkeissa terveydenhuollon ylivalta [3].

Joukkoviestintä aiheineen on osa yhteiskunnallista keskustelua, merkityksenantoa ja mielipidevaikuttamista. Joukkoviestinnän vallan yhteisen julkisuuden määrittelijänä ja muokkaajana on väitetty lisääntyneen yhteiskunnan modernisoituessa [4]. Terveysjournalismin vastuualuetta on terveyspoliittisen päätöksenteon seuranta yhteiskunnassamme, jossa tietotekninen kehitys vaikuttaa sosiaali- ja terveydenhuollonkin toimintatapoihin, terveydenhuollon ammattilaisten työhön sekä kansalaisten asemaan palvelujen käyttäjinä [5].

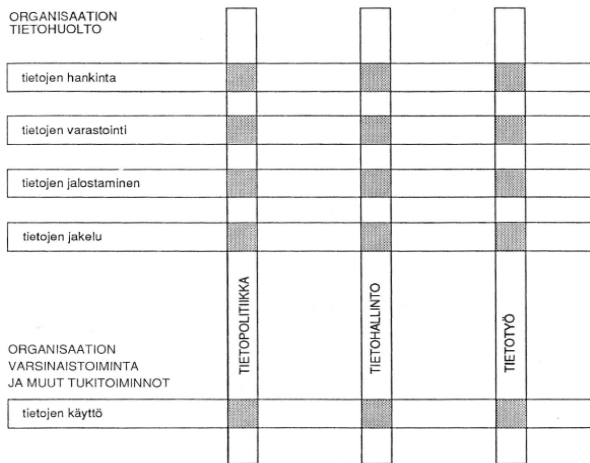
Tutkimuksen aihevalinta perustui henkilökohtaiseen kiinnostukseen terveydenhuollon toimialaan, joukkoviestintään, yhteiskunnan ilmiöihin sekä ihmisiin osana ympäristöään.

Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ja tarkoitus

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon uutisointia ei ole tutkittu aiemmin lainkaan. Tutkimusasetelman viitekehyksenä on käytetty julkishallintoa, tietoyhteiskuntaa ja viestintää koskevaa tutkimusta ja teorioita. Tärkeimmät niistä olivat konstruktionistinen näkemys viestinnästä merkitysten tuottajana ja sosiaalisen todellisuuden rakentajana sekä kriittisen teorian mukainen ajattelu kielellisestä kommunikaatiosta ihmisten välisenä dialogina. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon teoreettisena mallina on käytetty sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan paradigmaa [6a,6b] ja tietohallinnon käytännön ajattelun jäsenystä [7], joista viime mainittu korostaa käytännön toimintaa ja vertautuu paradigman tiedonhallintaan, jossa tiedonhallintaa käsitellään laaja-alaisesti tutkimuksen viitekehyksessä. Mainitut teoretisoinnit ovat oman aikakautensa mallinnuksia samasta asiasta eli sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon ilmiöstä (ks. kuviot 1 ja 2).

Kuvio 1. Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan paradigma [6a].

Kuvio 3. Tutkimuskohteen jäsenyys: tietohuolto ja tietojen käyttö tietopolitiikan, tietohallinnon ja tietotyön kohteena organisaatiossa.

Kuvio 2. Tietohallinnon käytännön ajattelun eri näkökulmien jäsenyys [7].

Tutkimuksen mielenkiinnon kohteena on sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon uutisointi valtakunnallisessa sanomalehdessä Suomessa: mikä sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon ilmiössä ylittää valtakunnallisen uutiskynnyksen? Mitä ja miten sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnosta kirjoitetaan ja mitä puhetapoja eli diskursseja aineistosta on löydettävissä?

Tässä artikkelissa käsitteitä tietohallinto ja tiedonhallinta käytetään siten, että tietohallinto viittaa tiedon hallintaan käytännössä ja tiedonhallinta tutkimukselliseen lähestymistapaan.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona oli Helsingin Sanomien uutisointi sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon ilmiöstä vuosina 2006 - 2010. Aineisto kerättiin Helsingin Sanomien digiarkiston kirjoituksista tutkimuksessa käytettyjen hakusanojen avulla, jotka perustuivat sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon teoriaaustaan. Hakusanat on muodostettu Virtasen jäsenyyksestä tietohuollosta ja tietojenkäytöstä tiedepolitiikan, tietohallinnon ja tietotyön

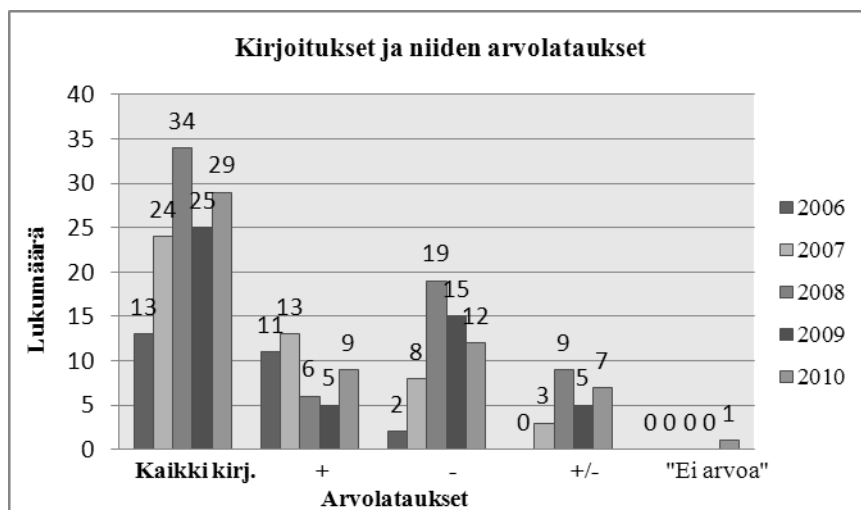
kohteena organisaatioissa [7]. Kaikkiaan hakusanoja oli 72; esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinto, terveydenhuollon tietohallinto, sosiaalihuollon tietohallinto, sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen hankinta, sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen käyttö, sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintoa käsitteleviä kirjoituksia oli 555 hakutuloksesta 251 ja aineistossa ilmeni saturaatiota siten, että varsinaisen tutkimusaineiston muodosti 125 eri kirjoitusta.

Aineiston analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jolla aineistosta tuotettiin määrälliset tulokset sekä aihealueen teemalistaus. Teemalistauksen avulla aineistosta erottautui 10 aihealuetta, joiden perusteella päädyttiin muodostamaan viisi diskurssia.

Tulokset

Aineiston tarkastelussa keskityttiin terveydenhuollon tietohallinnon uutisointiin, sillä valtaosa kirjoittelusta kohdistui terveydenhuollon tietohallintoon. Sosiaalihuollon tietohallintoa tutkimuksessa käsiteltiin, mikäli se näkyi aineistossa. Sosiaalihuollon tietohallinnon aihealueen uutisointia 125 kirjoituksen aineistosta sisälsi neljätoista kirjoitusta, joista vain yksi (pääkirjoitus) oli pelkästään sosiaalihuollon tietohallintoa koskeva. Muuten sosiaalihuollon tietohallinto ilmeni mainintana ilmauksen ”sosiaali- ja terveydenhuolto” osana (ks. taulukko 1).

Kirjoitukset sijaitsivat Helsingin Sanomissa kymmenessä eri osiossa. Eniten sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintoa koskevia kirjoituksia oli kotimaan osiossa (43), mielipidekirjoituksina (36) ja pääkirjoituksina (20). Osa kirjoituksista oli sisällöltään ja sävyiltään myönteisiä (44), osa kielteisiä (56) ja osa sisälsi sekä myönteisiä että kielteisiä näkemyksiä (24). Kuviossa 3 esitetään kirjoitusten ajankohdat ja arvolataukset.

Kuvio 3. Kirjoitusten ajankohdat ja arvolataukset (n= 125).

Kirjoitusten aiheet vaihtelivat neuvolatyön näkökulmasta hoitotahdon ilmaisuun; potilaan/ asiakkaan näkökulmasta sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden työn näkökulmaan, johtamisjärjestelmiin ja ajankäyttöön; tietojärjestelmien käytettävyydestä ja toimivuudesta talousnäkökulmaan, lainsäädäntöön, kilpailuttamiseen ja valvontaan

sekä yhteistyöhön ja viranomaiskeskusteluun. Taulukkoon 1 on koottu aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla tuotetut, sanomalehtikirjoituksissa esiintyneet aihealueet ja aiheet.

Taulukko 1. Uutisoidut aiheet (n=125).¹

Aihe/asia	Sanomalehtikirjoituksissa mainintoja (lukumäärä)	Eryityiskysymyksiä
Terveystietojärjestelmien sähköiset tietojärjestelmät, potilastietoarkisto, tietojärjestelmien rakentaminen ja kehittäminen	76	sosiaalihuollon tietojärjestelmät, ensihoidon sähköinen tietojärjestelmä
sähköinen resepti	20	
Tietojärjestelmien käytettävyyden ja toimivuus	24	erilaiset tietojärjestelmät, yhteensopivuus, rajapinnat
	YHTEENSÄ 120	
Potilasturvallisuus	14	kirjaaminen, tiedonsiirto, tietojen oikeellisuus ja luotettavuus, etätulkinna, tietojärjestelmän toimivuus
Potilastietojen käyttö, tietosuojat	36	asiakastiedot, suostumusten hallinta, tietovuodot, henkilötietojen tarkistaminen
Tietoturvallisuus, tietojen käytön valvonta ja johtaminen	12	toimintakäytännöt, tekninen toimivuus
	YHTEENSÄ 48	
Terveystietojärjestelmien toiminnan tehostaminen, taloudellisuus, kustannukset	27	oikeus valita oma terveysasema, sähköinen varmenne, tietoteknologiahankinnat
Rekisterit, rekisteritiedot		rekisterinpitäjä, oikeusturva, yhteistyö,
- potilas-/asiakastietoihin liittyvät asiat	18	hoitotahto, elinluovutus, ensihoito, sosiaalihuollon rekisterit
- terveydenhuollon työntekijöiden rekisteritiedot	8	terveydenhuollon ammattihenkilöistä, rikostiedot
	YHTEENSÄ 26	
Tietotekniikan vaikutus työhön ja ajankäyttöön	25	koulutus, opastus, osaaminen, työturvallisuus, oikeusturva
Palveluprosessit, toiminnan kehittäminen, hoidon laatu, resurssit	23	sosiaalitoimen palvelun laatu ja rekisterit, teknologian ensisijaisuus terveydenhuollon palvelujen kehittämisessä
Lainsäädäntö	21	potilasvahinkolaki, hätäkeskuslain säädäntö, potilastiedot tutkijoiden käyttöön?
Sähköinen asiointi	14	hammashuolto, sosiaalitoimi
Varmenteet	6	terveydenhuollon työntekijöiden tunnistautuminen
	YHTEENSÄ 20	

Teknologinen kehitys, uudet sovellukset	17	langaton hoito, tekninen osaaminen, terveydenhuollon erityisolosuhteet
Viranomaistoiminta ja yhteistyö -TEO, Valvira, STM, väestökisterikeskus	14	johtaminen, osaaminen, ohjeistus, hankinnat, kilpailutus, valvonta, seuranta

¹Uutisoitujen aiheiden lukumäärä on suurempi kuin aineistona olevien sanomalehtikirjoitusten, koska samassa kirjoituksessa saattoi esiintyä useita aiheita sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon aihealueesta.

Eniten kirjoitettiin terveydenhuollon sähköisistä potilastietojärjestelmistä, kansallisesta potilastietoarkistosta ja sähköisestä reseptistä – yhteensä 120 mainintaa. Aineiston alkuvuosien kirjoituksissa ennakoitiin terveystietojen sähköistymisen myönteisiä vaikutuksia niin potilaille/asiakkaille kuin terveydenhuollon työntekijöiden työhön ja palvelujen järjestämiseenkin. Myöhempi uutisointi sisälsi lähinnä mainintoja tietojärjestelmien käytettävyyteen ja tekniseen toimivuuteen liittyvistä ongelmista ja käyttöönoton viiveistä.

Seuraavaksi eniten, 48 mainintaa, aineiston kirjoitukset sisälsivät sähköisten potilastietojärjestelmien tietosuojasta ja tietoturvasta. Kirjoituksissa pohdittiin terveydenhuollon asiakastietojen näkymistä ja käyttöä, tiedon oikeellisuutta, tietojen arkistointia sekä tiedonhallinnan toimintatapoja ja valvontaa. Lisäksi potilasturvallisuus oli 14 kertaa erikseen mainittuna.

Sähköinen asiointi, rekisteritiedot ja lainsäädäntö olivat myös esillä kirjoituksissa. Lainsäädäntöön ja sähköisiin potilastietoihin liittyvänä erityiskysymyksenä mainittakoon kysymys tutkijoiden oikeudesta sähköisiin potilastietoihin. Tietoteknisen kehityksen vaikutus sosiaali- ja terveydenhuollon käytännön työhön ja palveluprosesseihin oli myös paljon kommentoitu näkökulma, samoin toiminnan kustannukset, tehokkuus ja kehittäminen. Viranomaisten yhteistyötä, vastuukysymyksiä, osaamista ja oman toimialansa valvontaa koskevia mainintoja oli 14 kirjoituksessa.

Kirjoitusten näkökulmat olivat yksilöllisiä, yhteisöllisiä, paikallisia, alueellisia, kansallisia ja osin jopa globaaleja koskien potilaiden tutkimustulosten mahdollista etätulkintaa. Useat kirjoitukset olivat melko laajoja ja monikerroksisia. Samassa tekstissä saattoi ilmetä erilaisia asioita, mittasuhteita ja näkökulmia; epäilyä ja innostusta, heikkouksia ja vahvuuksia, toimintaympäristön uhkia ja mahdollisuuksia.

Taulukon 1 yhdestätoista aihealueesta muodostui lopulta kymmenen teemaa, sillä Potilasturvallisuus on mainittu listassa kuriositeetin vuoksi. Se tuli mainintana esille kirjoituksissa, jotka liittyivät esimerkiksi tietojärjestelmän teknisiin ominaisuuksiin ja tietojen käyttöön. Erillisiä kirjoituksia pelkästään aiheesta potilasturvallisuus ei ollut, vaan se oli yhtenä näkökulmana tai huomiona 14 eri kirjoituksessa muun asian ohessa.

Kirjoitusten sisällön perusteella aineistosta hahmottuivat siis seuraavat kymmenen aihealuetta eli teemaa: 1) Tietojärjestelmien kehittäminen ja tekninen toimivuus (muun muassa potilastietojärjestelmät, tietoarkisto, sähköinen resepti), 2) tietosuoja, tietoturva, rekisteritiedot, tiedonsiirto, viranomaisyhteistyö, 3) sähköinen asiointi, 4) asiakkaan/potilaan asema ja oikeudet, potilasturvallisuus, 5) hoidon laatu, palvelut, 6) työ, työympäristö ja työn hallinta, 7) hallinto, valvonta, johtaminen, talous, tehokkuus, 8) lainsäädäntö, laillisuus, 9) viranomaiskeskustelu ja 10) sosiaalihuollon tietohallinto. Monet kirjoitukset sopivat sisällöltään useampaan kuin yhteen ajateltavissa olevaan kategoriaan ja samaan teemaan luokitellut kirjoitukset puolestaan sisälsivät eroavia arvolatauksia, asioita, tasoja ja tarkastelunäkökulmia.

Pohdinta

Päätelmät tutkimustuloksista

Tulosten analysointi kymmenen aihealueen pohjalta tuotti viisi tekstien puhetapaa: *kehityskodiskurssi, muutosdiskurssi, laillisuusdiskurssi, talousdiskurssi ja viranomaisdiskurssi*. Esimerkiksi kehityskodiskurssi kuvasti yleistä ajatustapaa tai suhtautumista sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon ilmiöön ja tulevaisuuteen. Muutosdiskurssi puolestaan sisälsi puhetta tietoteknisen kehityksen muutosvaikutuksesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja muutosvaikutusten ennakoinnin ja hallinnan tarpeesta.

Aineiston sisältönä erityisen mielenkiintoinen oli muutosdiskurssi, johon sisältyi yhteiskunnan muuttumiseen ja tietoteknistymiseen liittyvää, mennyttä kaipaavaakin puhetta, jota esiintyi terveydenhuollon henkilöstön työn muutoksia ja työn hallintaa käsittelevissä kirjoituksissa etenkin lääkärin puheissa. Myös vastuudiskurssi on tärkeä, sillä vastuu sisältyy joukkoviestintään yleisempänäkin näkökulmana, jolloin vastuuta voi tarkastella esimerkiksi kirjoittajan vastuuna, julkaisijan vastuuna ja lukijan vastuuna: mitä esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnosta kirjoitetaan, mitä siitä julkaistaan ja mitä ja miten siitä luetaan. Vastuun kautta diskursseihin liittyy lisäksi vallan ulottuvuus, joka kriittisen diskursianalyysin hengessä on erityisen mielenkiintoinen etenkin julkaisijan vastuuna: mitä uutisoidaan, mikä ylittää uutiskynnyksen ja miksi. Onhan todettu, että media vaikuttaa kykyymme ymmärtää ympäröivän yhteisön luonnetta; ks. [4].

Aineiston analyysissä esiin tullut sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon uutisoinnin puhetapojen monisyisyys, kerroksellisuus, monitahoisuus ja osittainen sisällöllinen pirstaleisuus ja jopa sekavuus vahvistavat tietohallinnon laajan teoreettisen ymmärryksen tarvetta sosiaali- ja terveydenhuollon kaikessa toiminnassa [6a,6b]. Tutkielman aineistohaussa ja hakusanojen operationalisointiin käytetyssä Virtasen jäsennyksessä johtaminen ei näy erikseen [7], mutta tietohallinnon, tiedonhallinnan ja johtamisen yhteys ja merkitys näkyi silti aineistossa ja puhetaivoissa.

Tietohallinnon ja tiedonhallinnan laaja-alaisen ymmärryksen [6a,6b,7] ja käytännön osaamisen puutteellisuus ilmeni kirjoituksissa muun muassa mainintoina johtamisen ja osaamisen puutteista ja huonosta suunnittelusta, epätaloudellisuudesta sekä ontuvasta yhteistyöstä, jotka osaltaan vaikuttivat toiminnan toteutuksen sisältöön ja laatuun.

Aineiston monimuotoiset diskurssit osoittavat sen, että Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon asioiden uutisointi Helsingin Sanomissa 2006 – 2010 ei ollut sen selkeämpää, neutraalia tietoa lisäävämpää tai kokonaiskuvaa muodostavampaa kuin käytössä olevat potilastietojärjestelmäkään ovat yhteensopivia. Eniten kirjoituksia sisältyi MieliPide- ja Kotimaa –osioihin. Pääkirjoitukset puolestaan sisälsivät tasapuolista ja harkitsevaa asioiden käsittelyä ikään kuin julkaisuosion painoarvon mukaan ja olivat runsaimmin arvolataukseltaan sekä myönteisiä että kielteisiä kannanottoja sisältäviä.

Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Laadullisen tutkimuksen arvioinnin perustana on tutkimusprosessin luotettavuus [8]. Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jossa sisäinen johdonmukaisuus painottuu. Luotettavuuteen liittyvät kysymykset totuudesta ja objektiivisesta tiedosta sekä kysymys havaintojen luotettavuudesta ja puolueettomuudesta. Puolueettomuuteen vaikuttaa tutkijan oma tutkimuksellinen suuntautuminen [9].

Tutkimusasetelma ja analyysimenetelmät ovat laadulliseen tutkimustapaan soveltuvia, aineiston koko on riittävä ja siinä ilmeni saturaatiota. Laadulliselle tutkimusotteelle ominainen tilannesidonaisuus ja tulkinnallisuus on väistämätöntä, ja analyysin kattavuus vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Aineiston teemoitteluun, ryhmittelyyn ja puhetapojen nimeämiseen olisi varmasti ollut muitakin mahdollisia luokituksia kuin analyysiosassa nyt käytetyt. Aineiston analyysi osoittautui työlääksi aineiston määrällisen ja varsinkin sisällöllisen runsauden takia. Aineiston teemat eivät olleet yksiselitteisesti vain yhteen puhetapaan sijoitettavissa eivätkä havaitut diskurssit täysin selväpiirteisiä. Diskurssit eivät eronneet täysin sisällöltään tai olleet toisistaan irrallisia, vaan ne olivat moniulotteisia ja sisälsivät keskenään samoja elementtejä tarkastelunäkökulman vaihdoksin. Kaikkien kirjoitusten lajittelu diskurssittain ei ollut mahdollista eikä se ole laadullisessa analyysissä välttämätöntäkään, vaan riittää, että asia on tullut esiin.

Diskurssianalyttiseen tutkimukseen liittyy tutkimuseettinen kysymys siitä, kuinka objektiivista tällainen tutkimus voi olla, ja mikä on eettisesti kestävä diskurssianalyttisen tutkimuksen rajana [8]. Puhetavat on nimetty päätelyn perusteella tavoitteena mahdollisimman helposti ymmärrettävä ja kuvaava nimi kullekin aihealueelle, joka teksteistä erottui. Samoin puhetapojen sisällön kuvaukset perustuivat tutkijan kokemukseen, käsitykseen, tietoon ja opittuun sekä omaan havaintoarvioon sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristöstä. Voidaan todeta, että sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon uutisoinnin tutkimusaihe ei ole eettisesti erityisen vaikea verrattuna arkaluonteisempiin tutkimusaiheisiin ja -aineistoihin.

Yhteenveto

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa ei teoriassa eikä käytännössä riitä kapea-alaisesti esimerkiksi tietoteknisen kehityksen ehdoilla eteneminen, vaan tarvitaan todellista tiedolla johtamisen osaamista, jotta oikea ja riittävä tieto olisi kulloisessakin tilanteessa käytettävissä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala on monelle suomalaiselle melko vieras ja ehkä outokin toimintaympäristö lukuun ottamatta mahdollisia henkilökohtaisia asiointikokemuksia. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastiedot ovat erityisen henkilökohtaisia ja luottamuksellisia, minkä vuoksi ei ole yhdentekevää, miten näitä tietoja käsitellään. Ei myöskään ole merkityksetöntä, mitä ja miten tietojen käsittelystä ja tiedonhallinnasta sosiaali- ja terveydenhuollossa uutisoidaan valtakunnallisessa sanomalehdessä.

Joukkoviestintäteorioiden ja joukkoviestinnän etiikan mukaan joukkoviestinnällä on velvollisuus ja vastuu herättää keskustelua uusista ja merkityksellisistä asioista yhteiskunnassa ja välittää tietoa. Aineiston perusteella tavallisen kansalaisen on vaikea muodostaa omaa, oikeaa ja riittävään tietoon perustuvaa mielipidettä tietoteknisen kehityksen tilasta sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa, koska sanomalehtikirjoitusten sisältö oli varsin sirpaleista ja tiedonvälitys sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnosta hajanaista ja pinnallista. Vaikutelmaksi jää, että on sattumanvaraista tai lukijan lukemisvalintaan perustuvaa, mitkä asiat tulevat huomatuiksi tai painottuvat; kokonaiskuva sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon tilasta ja kehityksestä uutisoinnista joka tapauksessa puuttuu.

Lähteet

[1] STM 2011. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveystieteiden strategia. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:1. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö; 2011.

- [2] Kekomäki M. Terveydenhuollon tuhansien tietojärjestelmien ihmemaa. Katsaus. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2011; 127: 2531-2535.
- [3] Lähteinen M. Tikesos-hankkeen syntyvaiheet. Tikesos-päätösseminaari 22.11.2011. Viitattu 15.3.2012. Saatavilla: <http://www.sosiaaliportti.fi>
- [4] Sumiala J. Median rituaalit. Johdatus media-antropologiaan. Tampere: Vastapaino; 2010.
- [5] Järvi U. Media terveyden lähteillä. Miten sairaus ja terveys rakentuvat 2000-luvun mediassa. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta; 2011. Studies in Humanities 150. Saatavilla: <http://julkaisut.jyu.fi/?id=978-951-39-4210-6>. Viitattu 10.2.2011
- [6a] Saranto K, Kuusisto-Niemi S. Tiedonhallinnan koulutusohjelma arvioitavana - kokemuksia kansainvälisestä akkreditoinnista, Finnish Journal of eHealth and eWelfare 2012;4(2):140-144.
- [6b] Kuusisto-Niemi S, Saranto K. Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinta - Paradigma tieteenalan perustana. Finnish Journal of eHealth and eWelfare 2009;1(1):19-23.
- [7] Virtanen T. Informaation lajit ja tietohallinto. Informaation tutkimuksen ja suomalaisen tietohallintokeskustelun anti tietohallinnon tutkimuskohteen määrittelyssä. Hallinnon tutkimus 1989;3:189-212.
- [8] Eskola J, Suoranta J. Johdatus laadulliseen tutkimukseen, 8.painos (1.painos 1998). Jyväskylä: Vastapaino; 2008.
- [9] Tuomi J, Sarajärvi A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi; 2004.